

O priezvisku *Hrianka*

PÉTER KIRÁLY

ELTE Szlav Intézet, Budapest, Múzeum krt. 4/D, H-1088

Abstract: The word *hrianka* ‘toast (bread)’, having a Middle Slovak phonetic form, derives from the Proto-Slavic verb *grějō, grbjati*. This toast is made in several delicious varieties and used even for curing headache and stomach ache. As a personal name, it is dated from 1688. A man called Hrianka changed his name for Hollós in 1908. His son is Attila Hollós, the editor of *Studia Slavica*. The author of this paper greets him on his 70th birthday.

Keywords: Slovak word formation, historical onomastics, food names, personal names

Slovo *hrianka* ‘pripečený, opečený krajec chleba’ som doposiaľ nepoznal. SSJ I. 525 heslo *hrianka* nekvalifikuje ako „nár.“, „kraj.“, „ľud.“, ani ako „hovor.“, „kniž.“, „básn.“, atď., z toho vyplýva, že *hrianka* sa považuje za celonárodné. V juhozemplínskom nárečí (Malčice, okr. Michalovce) *hrianka* je neznáme. Halaga: Vsl I. 286 cituje *hrianka*, ale bez udania lokality a nárečovej oblasti.

Až teraz, kedy som začal študovať maďarské výpožičky v česko-nemeckolatiniskom slovníku Juraja Palkoviča (Wb. 1820, 1821), natrafil som na heslo „*Hránka*, *y*, f. topénka (2425); *Topénka*, *y*, gebackne Schnitte, panis frixus” (2424).

To „neznáme” slovo začalo mňa zaujímať a na základe patričnej literatúry dospel som k takému výsledku:

Hrianka je utvorené z *n*-ového participia slovesa *hriat’* a to z psl. koreňa *grějō, grbjati*. V č. *hřáti, hřeju*, stč. *hřeju, hřieti*; slc. *hriata, hriato* ohřátá kořalka s medem, *hrianka* (sr. pol. *grzanka*, ukr. *hrinka*, r. *grenók*), č. *topinka* (Machek: ESJČS 147). A Linde: SJP II. 1855, 141: *Grzanie, ia*, subst. verbi *grzac’, ... Grzanka, i ...* krókam chleba czyli bułki suszena, zraz chleba ogrzany, który śpiekiem abo masłem nasmarowawszy, jedzą za przysmaczek, eine geröstete Brotscheibe ... (Boh. *topynka*, Ross. *сухарикъ*, vulg. *грѣнокъ*).

V slovenských nárečiach sú známe tvary *hrianka, hranka, hrienka, hrénka* strsl. čiast. zsl. spiš. ‘opekaný krajec chleba’: Po starom sa *hrianki* ľe₂ na platni opekali a potom sa natreli šmalcom a cesnákom, Ležiachov, Martin; Tag bi som si někedi schuťi zajella *hrénku*, ale s cesnakom němóžem, Lapáš, Nitra; Najľepše su *hranki* omascene s hušu mascu. Spiš. Štvrtok, Levoča (SSN I. 625).

HSSJ I. 446 cituje údaje od 16. stor.: *Hrianka, hrínka* ‘opečený okružok chleba’: topenku aneb *hrinku* spraw, s. l. 1560; *hrjanky* smažene, Ilava 1663; z horúcim winom, octem politi, M[ethodica] T[ractatio] 17. st.; na *hrianki* chleba bieleho, Žilina 1714; – zač. 17. st. Décsy: SMH: *hrianka* ‘geröstete Brot-

schnitte'; [liek, medicína] w(ezmi) zchleba *hrianky* a wlož do paleneho a zapal wtom paleno(e)m a potom namaz tu kdež kole zwenku zmadem a obsib gyumbirom a oblož tade timj *hriankami* a obssi se dobre; topenyčzka = *hrjanka* (241); robiť 'machen, tun': w(ezmi) *hryanku*, osol dobre a usuš, zetry to a zmysseg zoctem a urob sobe flaystryk a wlož do yamky proty zaludku at uschnie (270); užiarit' 'rösten, dörren': proty otraweny y klany užiar dwe *hrianky*, utľc dobre gyumbyru a ... poliawsse dobrým paleným prylož proty žaludku; contra dolorem capitis w(ezmi) rasu, stľuč gy dobre, potom užiar chleba v. *hryanku* a posyp gy tu rasu, potom poleg dobrým a moczným wynem, to uwaž na hlavu; ... dawag a dag toto: užiar *hrianku* schleba, osol gj ano y posyp gj rutu (280).

Staršie slovenské slovní(č)ky – VerbInst. 1648, Com: OrbSens. 1685, Lyczei: ItOec. 1707, SyllVoc. 1733, Wagner: Phras. 1750, Cell.–Bel. 1777, Latsny: Dict. 1767–1797 – slovo *hrianka* nespomínajú, výnimka je Bern. 1796/1825–27: 3321: „Topenička, i, f. panis frigus (tostus), gebackene Schnitte, piritos, piritott kenyér. vulg. *Hrgenka*. boh. *Topinka*”.

Z uvedených príkladov vysvitá, že tvary s *-ia-*, *-ie-* sú stredoslovenského, s *-é-*, *-í-*, *-á-* západoslovenského a s *-a-* východoslovenského typu. To nám potvrdzuje aj materiál ASJ I. 49–50, odsek „II. Reflexy za *vja, *ěja ... v slovenských nárečiach sú reflexy *ja, já, á, ě, a, ä, é, je, ej, í*. Pozri: 1. *prijatel'*: ... Na Záhorí popri *prátel* je aj *prítel*; 2. *sĭatie*: ... V stredoslovenských nárečiach je *sĭat'a/e, sĭt'ä, seĭt'a*; b) *lĭat'*: ... Na Záhorí a v Palárikove (Slovenský Meder) je *lét*, ale *sící, seří* ...; c) *hrĭat'*: *hrĭat', hrĭát', hrát', hrac, hrát', hrét', hreĭřti, hrít* ... d) *vĭat'*: ... Na Záhorí na okolí Skalice a v Palárikove je *vít*; e) *smĭat' sa*: ...”

Je teda bezpochybné, že slovo *hrianka* s diftongom *-ia-* je stredoslovenského charakteru.

Bolo pre mňa ozajstným prekvapením, kedy som zistil, že slovo *hrianka* sa používa nie len vo funkcii apelatíva, ale aj ako antroponymum, t. j. priezvisko. Najstarší údaj na atpn., rodinné meno mám z r. 1688.

V Uhorsku, jednotná, celokrajinská urbárna regulácia bola zavedená 1767 Máriou Teréziou. V zmysle regulácie sa mali vyplniť „Urbar”-e, ktoré obsahovali 9 „Punkt”-ov. Materiály (fasie) „městeček” (oppidum, mezőváros) sa zachovali v Štátnom archíve v Budapešti (Országos Levéltár), medzi inými z Kysuckého Nového Mesta (Kiszucaújhely, Trenč. stol.).¹

Urbár bol vyplnený r. 1770 po slovensky. Por.:

I. Urbarow žadnych nemame any o nych newgeme.

II. Contrakt mame, ktery tu produkugeme sub N°. 1 lit. A signato, podle ktereho y owsem maly by sme platyt ceny panske, ale proty tomu contractu mosime (: newedicze z gakeg príčiny :) illes,² lowaske,³ cenž pansky 3 uherskich zlatich na nemecke zlate obraceny platyt.

¹ Od Žiliny na sever 12 km a vzdušná čiara Kysucké Nové Mesto – Mošovce 44 km.

² Z maď. *éles* 'potrava, pokrm' (1138, 1398 TESz I. 736) < maď. *él(ni)* 'žiť', v slov. od 15. st.: HSSJ I. 491: *ileš* 'naturálna dávka poddaných feudálnej vrchosti; potraviny, strava'; 1478: plat a *illies* dlžny su daty; 1583: wasym poddanym rady zyczime *yles*.

A ponewač inscripczye⁴ guss po dokonany kontraktu od panstwa mnohy podostawaly, a mestečko chudobne zuplna cenz pansky platy brez žadneg defalkaczye,⁵ a to sicze dalo panstwo na incripcziu:

Joani Forgacs roku 1709 die 8 maji. ...

Druhu inscripcziu dalo sl. panstwo anno 1679 Stephano Paár, ...

Tretyu anno 1634 die 15 mart. Stephano Krusspir, ... (113)

Stwrtu anno 1688 die 4 jan. Joanni *Hrianka*, na kterež nam každoročne chyby od tedagsska Fl. 8. d. 54 ³/₄, sskody posawat Fl. 692 d. 34 ³/₄. (114) ...

Judex Daniel Strba mp.,

Joannes Kalinaj tribunus mp.,

Joannes Sigismundi senator⁶ mp.,

Joannes Surmanek tribunus mp.,

Joannes *Hrianka* senator mp., ...

Joannes Kotrula +

[z uvedených 10 osôb – medzi nimi i Joannes *Hrianka* – sa podpisovali vlastnoručne, výnimkou posledného].

In oppido Kiszuca Ujhely, die 10 oktobris Anno 1770.

Nicolaus Podhorsky conscriptor mp. L[ocus] S[igilli].

Stephanus Majerszky conscriptor mp. L. S. (118)⁷

Ďalšie údaje:

Začiatkom 18. stor. Hriankovci sa objavujú v Mošovciach (Turč. stol.),⁸ ako o tom svedčia údaje, ktorými nás obdaril Attila Hollós. Por.:

1. Rodný list.

Podpísaný tymto úradne svedčím, že v matrikách cirkvi ev. a v. mošovskej podľa narodených a pokrstených svázku I. strane 198 z roku 1812 to jest: tisícosemstodvanásť je zapísané podľa rubrik:

Rok a deň narodenia/krstu: 1812, 21. júl; Pokrsteného meno: Ján; ... Rodičov meno ...: Josef *Hrianka*, Zuzana Vlas⁹; Rodisko, bydlisko a číslo domu: Mošovce; Krstných rodičov a svedkov meno ...: Michal Šoltis, Mária Chládok¹⁰; Meno krstiaceho kňaza: M. Zorkóczy.¹¹

³ Z maď. *lovász* 'koniar' < maď. *ló* 'kôň'; por. HSSJ I. 232–233: *lovás* 'sluha pri koňoch, koniar' 1599: *lowasa* ze dworu panskeho; -*sky* prid. (adj.) 1625: za seno *lowaske*, kdy koni nepasu; 1652: na konje panske gak na wozarske, tak na *lowaske*.

⁴ *inscripcia*: HSSJ I. 498 z lat. 'založenie majetku, záloh; zálohový list' 1684: grunt, který pan sam v *inscripcii* drži; 1674: zalohy yako y *inscriptie*.

⁵ *defalkacia*: 'sníženie, odpočet, odrátanie' (HSSJ I. 239).

⁶ *Senator* tj. Raddny Pán ... města a obce (Wagner: Phras.).

⁷ Udvari: SzMN 113–114, 118.

⁸ a) Korab: Lex. 428: *Mofchocz*, *Moffowce*: ein schlow. Marktflücken im Thuroczer Kom. 2 ¹/₄ M. von St. Marton S. Hat den Namen von den vielen Schuftern, die hier wohnten: *Moc Sfew-cow*. Kőnig Bela der IV. verfhente diesen Ort 1233 an 3 Edelleute Porfon, Laurenz und Sopyr; b) *Mofföcz*, *Moffowce*: ein schlow. Dorf im Neutrer Kom. l. an de Wág ³/₄ M. von Neuftadt; – Fényes: MGSz II. 117: *Mosócz* 'slovenská obec v Nitr. stol. u rieky Váh ... má 325 kat., 7 evanj. a 2 žid. obyvatel'ov'; – *Mosócz* 'privilegizované slov. mestečko (mezőváros) v Turč. stol., pri potoku Csernakov [Černá voda – P. K.], južne od Sv. Martina na míľu 2 ¹/₂, obyvatelia sú 385 kat. a 1224 evanj. náboženstva'. – Keďže Ján *Hrianka* bol evanjelík, do úvahy prichádza len mestečko turčianske Mošovce.

⁹ Priezvisko *Vlas*, *Vlasz* súvisí pravdepodobne s psl. *volsъ*, stsl. *vlasъ*, pol. *włos* (Mach: ESJČS 569; Bp.: *Vlász* Éva, *Vlasz* Márta, *Vlasz* Rezsőné; odvodeniny: *Vlászok* 6×, *Vlaszaty* 3×.

¹⁰ Bp.: *Chladek* 5×, *Chladni* 3×.

Srovnáva sa s matrikou obsahove.

V Mošovciach, dňa 6. sept. 1939. Jozef Devečka¹² ev. farár.

Tie isté údaje nachádzame aj vo Fonde starých matrik, por.:

198.

Annus MDCCCXII.¹³

Menfis Dies	Locus	Infans	Pater	Mater	Teftes	Baptista
21. Julij	Mossocz	Joannes	Josephus <i>Hrjanka</i>	Sufanna Vlasz	Michael Soltisz Maria Chladok	Idem [Mich. Zorkoczy]

Je zaujímavé, že zamestnanie Josefa Hrianky a Zuzany Vlasz nie je uvedené. Podľa rodinnej tradície Josef Hrianka bol bohatý bača.

2. Sobášny list.

Podpísaný týmto úradne svedčím, že v matrikách cirkvi ev. a. v. mošovskej podľa sobášených sväzku II. na strane 44 z roku 1852 to jest: tisícosemstopäťdesiatdva je zapísané podľa rubrik:

Mladoženích: „Ján *Hrianka*, 40 ročný vdovec mošovský, evanj., Mošovce, ev. a. v., 40 r., vdovec“; Nevesta: „Zuzana Šimová, 22 ročná panna z Nedožora, chovanica¹⁴ evanj. Nedožor,¹⁵ ev. a. v., 22 r., slobodná“; Svedkovia: „Ondrej Štancel, Juraj Lojko, Anna Roško“; Ohlášky alebo preminutie: „s dispenciou“; Sobášiaceho kňaza meno: „Fr. Kubovič, ev. farár“.

Tieto údaje sú aj vo Fonde starých matrik,¹⁶ por.:

„Kniha sobášna. (1852). čas sobaffa. Jul. 1.; Mladoženicha meno wěk ftaw naboženftwo ... Ján *Hrjanka* 40 ročný wdowec moffowlky Ewanj.; Mladej Newěfti meno, wěk, ftaw, naboženftwo ... Zuzanna Šimo 22 ročna panna z Nedožora chowanica Ewanj.; Swědkowja. Ondrej Štancel, Ďuro Lojko, Anna Roško; ohlašky ači diŝpen. Diŝpenzacia“.

Zamestnanie Jána Hrianky ani tu nie je uvedené, hoci u ďalších mien stretávame označenie „hospodár“, „kowáč“, „hospodár rolnický“.

3. Rodný a krstný list, 1858:

Podpísaný týmto úradne svedčím, že v matrikách cirkve ev. a. v. mošovskej dl'a narodených a pokrstených sväzku II. strane 129/30 z roku 1858 ... toto zapísané dl'a rubrik:

Rok a deň narodenia/krstu: 1858. 11./18. april; ... Ján *Hrianka*, čizmár;¹⁷ Zuzana Šimová, ev. a. v.; Mošovce, 290; Eliáš Feriančík hospodár; Mária Inšitorisová.¹⁸ Ján

¹¹ Por. Korab: Lex. 855: *Zorkócz, Zorkowce*, ein fchlow. Dorf im Thurotzer Kom. ... ½ M. von Mofchótz S., ift das Stammhaus der Zorkowftifchen Familie; Bp.: *Zorkóczi/y* 10×.

¹² Por. HSSJ I. 248: *devečka* 1. 'dievča, dievčatko', 2. 'slúžka' 1554: ty *deweczky* ... magy v Mikolasse Lesneho fl. 10; 1637: poctiwa ... *dewečka* Marta oddana byla; Bp.: *Devecska* József, *Devecska* Rudolfné, *Devecskáné*.

¹³ Za údaje vďačíme prof. Pavlovi Žigovi.

¹⁴ HSSJ I. 475: *chowanica* 'dievča prijaté za vlastné al. na výchovu'.

¹⁵ *Nedožor*: a) *Nedofcher, Nedožer*: ein fchlow. Dorf im Neutrer Kom. ...; b) *Nedofcher, Nedožer*: ein fchlow. Dorf im Thuroczer Kom. S. bey Rakfcha ½ M. von Mofchótz. S. (Korab: Lex. 438).

¹⁶ Za údaje patrí poďakovanie prof. Pavlovi Žigovi.

Dobrcký ev. farár ... Poznámka: „*Hrianka* János családi neve a nm. m. kir. belügyminiszterium 94718/916 VI/a sz. rendelete értelmében Hollósra változtatta.” [“Rodinné meno Jána *Hrianky* v zmysle nariadenia maď. král. ministerstva vnútra č. 94718/916 VI/a bolo pozmenené na Hollós.”]

Z tejto poznámky je jednoznačne jasné, že Dr. Attila Hollós, kandidát, starosloviencinár, redaktor časopisu *Studia Slavica Hung.*, je priamym potomkom mošovských Hriankovcov.¹⁹

¹⁷ O vývine slovenského obuvníctva svedčia pomenovania, názvy jednotlivých druhov obuvi. Por.: **dreváky** HSSJ I. 0; SSJ I., SSN I. ‘obuv vykresaná z dreva s drevenou podošvou’, ELKS I.: *dreváky, dreveňáky* ‘pracovná mužská a ženská obuv’; – **bočkory, bačkory**: v maď. *bo/acskor* je neznámeho pôvodu, v slov. z maď. TESz. I.; Machek–Šmilauer: slc. *bočkor* z maď.; HSSJ I. (domáce): ‘jednoduchá remenná obuv, krpce’ 1605: perones vulgo *bochkor*, 1656: *bačzkory*; – **krpce** HSSJ II. ‘mäkká ľahká obuv, ušitá z jedného kusa kože’ 1577, 1705; – **črievce** HSSJ I. ‘obuv z látky alebo kože s krátkou sárou’ 1580, 1635; – **čizma**: HSSJ I. z osman/maď., ‘vysoká kožená obuv’, 1647, 1702: kozłowe kordowanowe chlapske *čizmy*, 18. st.: *čizmj* zlatom wybyjane; – **štíble** HSSJ V. ‘druh čiziem’ 1795; Bern:Sl. z nem. (Stiefel) ‘panská bota, čizmy’; – **škôrne** HSSJ V. ‘krátke čizmy z dvoch kusov kože’ 1593, 1616; – **holénky** HSSJ I. ‘sára na vysokej obuvi’; *holénka* čyżmowá, botowá 1763; – **boty** HSSJ I. ‘druh vysokej obuvi’ 1579, 1702, 1763: cothurnus – čizma, *bota*, *čżrewic*; *ocrea* – *bot*, *botj*, obuw wogánsky, kapce; Janč:Sl.: *csizma* ‘čizma, buta’; – **kapce** HSSJ II. ‘vysoká, najmä súkenná obuv’ 1575, 1688.

krpčiar HSSJ II.: *krpčiar* ‘prid. ku krpčiar (výrobca krpcev)’ 1750: artikule remesla ssewcowského a *krpčarskego*; SSN I. ‘obuvník alebo čizmár, ktorý šil krpce – *krpčiar*; – **črievičiar** HSSJ I. ‘kto šije črievce’, 1763: cothurnarius – čizmár, pantoflár, *čżrewjčár*; 1764: diabatharius – *strewičár*, pantoflár, sswec, aneb čizmár; – **čizmár** HSSJ I. (domáce) ‘kto šije čizmy’, 1671: *čizmare* od udelany čiziem každého paru d 1; 1764: pozri prv; Remeselníci-majstri sa združovali v záujmové organizácie, v cechy, od 14. st. do ich zrušenia 1872; zač. 18. stor. na Slovensku najviac cechov vytvorili ševci (127), krajčíri (105), *čizmári* (99) ... ELKS I. 55–56; dejiny cechov v Uhorsku spracoval Lajos Szádeczky (Iparfejldés és a céhek története Magyarországon okirattárral (1307–1848) ... Budapest 1913), v tejto práci som našiel údaje i o turčiankych čizmároch, por.: v limitácii z r. 1598 a 1636 o čizmároch sa ešte nehovorí (I. 144), ale 1643 a 1685 už čítame o limitácii kože, *čiziem*, *črievic* (saru) a *krpcov* (bocskor) atď. (146); v rukopisnom oddelení Univerzitetnej knižnice v Budapešti sa chránia cechové regule, z týchto najviac (84) majú krajčíri (szabó) a 77 *čizmári* (csizmadia) (I. 164); v Národnej knižnici (OSzK) sa nachádzajú rozličné slovenské cechové materiály mestečka Sučany (Szucsán) počnúc r. 1633 (II. 313); – **botár** HSSJ 0; SSJ I.: kraj[ové] ‘čizmár’; SSN I. zried. ‘remeselník šijúci čizmy, obuvník’; – **švec**: *švec*, *šouc*, *šovec* z nem. [Machek: z psl. *šъвъць] ‘obuvník’, 1468: Bartos *sswecz* atpn., 1579: ženaty *sswecz*, který by se remesla w czechu *ssweczowskem* nenaučil, 1763: crepidarius – pantoflár, *strewičár*, *sswec*; – **šuster**: HSSJ V. z nem. [Schuster] ‘kto vyrába obuv, obuvník’, 1526: Jacobus *Schuster*, 1565: Ondrej *Ssustr* atpn., 1724: v *ssustera* pracovala, 1784: ženaty *messtian* a *ssuster*.

¹⁸ *Infitor*, *oris* ‘kramár, kupec’ (Wagner: Phas.); rodina *Institorisových* pochádza z Turca. Por. *Institoris* (Mosotzy) M. (*Institoris* Mošovský, Michal), 1733–1803, narodil sa v slov. obci Bystrička v Turč. stol., v susedstve Turč. Sv. Mikuláša, bol evanj. kazateľom v Prešporoku (Bratislave), písal i slovensky, pozri: Nessťastný staw kraginy bez krále a města bez wrchnosti. Prešporok, Wéber, 1793, 54 s. (Magyar Lexikon IX. 1881–1882; Korab: Lex.). – *Institoris* (Blan. 34. Szúpatak, stol. Nógrád–Hont); *Institoris* (Blan. 43. Pásztó, stol. Heves); *Institoris* (5× Bp.), *Institoris* (3× Bp.).

¹⁹ Ján *Hrianka*, *Mošovce, 21. VII. 1812 → Ján *Hrianka* (od 1916: *Hollós*), *Mošovce, 11. IV. 1858 → Sándor *Hrianka* (od 1908: *Hollós*), *Lučenec, 25. II. 1894 → Attila *Hollós*, *Szombathely, 5. VIII. 1933.

4. Kivonat a losonci ág. hitv. evangélikus egyházközség esketési anyakönyvéből. Kötet IV. Lap: 425. Sorszám: 20.

1885. évi május hó 24. ... Hrjanka János, csizmadiamester, néhai Hrjanka János Jancso Mária fia, ág. h. ev., 26 éves, nőtlen; Jancso Mária, Jancso János Olyeksza Julianna leánya, rk.; 18 éves hajadon; ... A vőlegénynek bejegyzett Hrjanka János 94718/916 VI/a sz. a. kelt m. kir. belügyminiszteri engedéllyel nevét „Hollós”-ra változtatta; – A vőlegény neve nem Hrjanka János, hanem helyesen *Hrianka* János. A vőlegény atyja nem néhai Hrjanka János, hanem néhai *Hrianka* János. A vőlegény anyja nem Jancso Mária, hanem Simó Zsuzsanna. Az Észrevétel rovatban levő bejegyzésben, mely szerint a vőlegénynek bejegyzett Hrjanka János 94718/916 VI. sz. m. kir. belügyminiszteri engedéllyel nevét: „Hollós”-ra változtatta, a vőlegény neve nem Hrjanka, hanem helyesen *Hrianka*. – Losonc m. város polgármestere 9607/1940.

[24. mája 1885. ... Ján Hrjanka čizmárský majster, syn nebohého Jána Hrjanky [a] Márie Jancso, ev. a. v., 26 ročný, slobodný; Mária Jancso, dcéra Jána Jancso [a] Juliány Oleksy, katolíčka, 18 ročná, slobodná; ... Mladoženích Ján Hrjanka v zmysle nariadenia maď. král. ministerstva vnútra č. 94718/916 VI/a si pozmenil meno na „Hollós”. – Meno mladoženícha je nie Ján Hrjanka, ale správne Ján *Hrianka*. Otec mladoženícha je nie nebohý Ján Hrjanka, ale nebohý Ján *Hrianka*. Matka mladoženícha je nie Mária Jancso, ale Zuzanna Simó. – Mešťanosta mesta Lučenec 9607/1940.]

Že kde všade žijú Hriankovci v Karpatskej kotline, to sa ešte nevie. Por.: *Hrianka* Ján (1880, Mošovce, okr. Martin – 1956, tamže) SBS II 406; vdova *Hrianková* (1×), Mošovce (láskavosťou Karola Wlachovského, Budapešť). – Ale je fakt, že aj v Budapešti žije jeden Hrianka, *Hranka* Mihály László, ktorého rodina – ako o tom svedčí *a za ia* – pochádza pravdepodobne z východoslovenskej nárečovej oblasti.

Priezvisko *Hrianka* je poučením i pre typológiu antroponymov. Jedná sa o ten zjav, kedy neživotné podstatné meno sa stane priezviskom. Takýchto prípadov je pravda mnoho. Por. z okruhu jedál:

smaženka: najsamprv pripomenieme slovo *smaženka*, lebo – podobne ako *hrianka* – vzniklo z *n*-ového participia slovesa s pridaním deminutívnej koncovky *-ka*, por. Palk: Wb. 2173: *Smažénka*, *y*, Sterz, Mehlŕpeife, etwa fricta, od[er] frixa testa; *Smažený* 3 part. pass.; *Smažjm*, *iti* roften, auf dem Feuer, frigere; *fmažen* na olegi w kotle; fmažená ryba; Janč:SMS: *smaženka* zsiroskalács ‘masný koláč’, *smažit’* pörköl ‘škvarit’; SSJ IV. *smažit’* opekať v rozpálenom tuku, vyprážať; *smaženec*, *nca* druh múčneho jedla; na atpn. doteraz je známy jediný slovenský údaj: *Smaženka* Vladimír (Br.); maď. 1922: *Szmazsenka* Nándor, 1928: Jenő, 2003: Ervin (Budapešť).

bryndza: z rum. ‘výrobok zo zrelého ovčieho syra’, 1563: od stawany humna ... raży, *bryncze*, Mošovce (HSSJ I.); atpn. v slov.: *Brindza* 4×, *Brindzová* 3× (Br.), Ján *Brinza*, Katarína *Brinzová* (SBS I. 324); *Brinza* (Blan.: 1. Bánhida, Komárň. stol.); 26. Lucfalva/Lucina, župa Nógrád–Hont: *Brindza*; v maď.: *Brindza* 7×, *Brindzár* 1×, *Brinza* 3× (Bp.); – **cibuľa**: pol. *Cybulka* 1498 NOB I. 62; maď. *Czibulya* (Bp. 2×), *Cibulka* (Blan. 3. Tardos, stol. Komárom, 13. Csömör, stol. Pest-Pilis; Bp. 1×), *Czibulka* (Bp. 12×); – **česnak**: maď. *Csesznak* (Blan. 43. Pásztó, stol. Heves), *Csesznák* (Bp. 11×); – **haluška** (< pol. *galuszkali*): slov. *Haluška* Ivan, ekonóm (MES 157); *Haluška* (Br. 15×), *Galuska* (Blan. 1. Bánhida, stol. Komárom), *Haluška*-Csengey (Oroszlány, Komárň. stol., Maď.), maď. *Haluska* 14×, *Galuska* 5× (Bp.); pol. *Galuszka* Józef Aleksander, poeta; –

homola: *Homola* (Blan. 1. Bánhida, stol. Komárom; 21× Bp.), *Homolay* (2× Bp.), *Homolka* (5× Bp.); *Gomola* (6× Bp.), *Gomojka* (< *Gomolyka* < *Gomolka*; Blan. 43. Pásztó, stol. Heves); – **chlěbъ:** slov. *Chleba* Ján, *Chlebo* 6×, *Chlebová* 3× (Br.); maď. *Chlebó* (Bp. 2×); slov. *Nechleba* Miroslav stroj. odborník (MES 340), *Chlebnice* tpn.: ein fchlow. Dorf im Arwayer Kom. ... 1 ½ Mil. v. Alfchó-Kubin ... (Korab: Lex. 82); pol. *Chlebko* 1560 NOB I. 50; *Chlebowczik* Józef, prof. historyk (Kto 117), *Chlebowski* Cezary Zygmunt, dziennikarz, literat (Kto 117); – **kapusta** (< *kapusta* < *composita*): slov. 1756: *Kapusta* Mihály (Csetnek/Štítník, Gemer. stol., slov. text; Udvari: SzMN 177–178); 1771: Michael *Kapuszta* (Csetnek ... 167, 174); *Kapusta* 30×, *Kapustová* 12× (Br.); pol. *Kapusta* 1571 NOB I. 147; maď. *Kapuszta* (Bp. 10×); – **makovník:** *Makovník* (Blan. 29. Rónabányatelep, stol. Nógrád–Hont), *Makovník* (Blan. 32. Somlyóbányatelep, stol. Nógrád–Hont); *Makovnik* (3× Bp.), *Makovnyik* (3× Bp.); – **polievka** (< *po-* + *lějō, lъjati*): slov. *Polievka* 4×, *Polievková* 3×, *Polívka* 2×, *Polívková* 2× (Br.); *Polívka* Ján (1866–1930), *Polívka* Vladimír (1893–1938) SBS IV. 506; č. *Polívka* Jiří č. filológ, folklorista; maď. *Polívka* László, *Polívka* Péter inžinier (Bp.); slov. *Polefko* (Blan. 48. Felső-Vadász, stol. Heves); maď. *Polifka* (1× Bp.), *Polívka* 3× Bp.); – **slivka:** *Szlivka* (Blan. 30. Salgótarján, stol. Nógrád–Hont); *Szlivka* (20× Bp.); *Szlivka* (Blan. 34. Szűpatak, stol. Nógrád–Hont), *Szlivka* (9× Bp.); – **slíz:** *Slizs* (Blan. 13. Csömör, stol. Pest-Pilis), *Slíz* (1× Bp.), *Szlivs* (2× Bp.); – ***sĕmetana:** slov. *Smetana* Jozef (1841–1913), *Smetana* Samuel Stanislav (1866–98) SBS V. 296; č. *Smetana* Bedřich, komponista; pol. *Śmetana* Jarosław Zdziśław, kompozitor (Kto 980); slov. *Smatana* 23×, *Smatanová* 10× (Br.); *Szmetana* (Blan. 13. Csömör, stol. Pest-Pilis), maď. 1927: *Szmetana* Aladár (Sámsonháza), Antal (Budapešť), Károly (Mezőcsát); *Szmatana* Ferenc (Vác); *Szmetana* (Bp. 13×); 19???: *Szmetana* József (Bp.); – ***servatĕka:** slov. *Servátka* Marián jazykospytec (Br.); pol. *Serwatka* 1571 NOB II. 89; č. *Sirovatka* Oldřich; maď. *Szirovatka* (Blan. 43. Pásztó, stol. Heves); *Szirovatka* Károlyné (Bp.).

Priezviská tohoto typu stretávame i v maďarčine, por.: *Cipó* od r. 1435 (bochník), *Gomolya* od 1578 (süsser Schafkäse, homôlka sladkého ovčieho syra), *Káposzta* od 1554, *Kenyér* od 1436 (chlieb), *Lepény* od 1560 (osúch), *Piritó* 1437, 1453, 1629 (kto hrianci chlieb), *Tejfel* 1544, 1567, 1667 (smotana), *Túró* od 1430 (tvaroh); atď., pozri RMCsSz.

Týmto príspevkom zdravím 70-ročného Attilu Hollósa, ktorému prajem dobrého zdravia a ďalších vedeckých úspechov.

Literatúra

- ASJ – Atlas slovenského jazyka, IV. Lexika. Bratislava 1984.
 Bern. – A. BERNOLÁK, Slowár Slowenŕkí, Čefko-Laŕinŕko-Ňemecko-Uherŕkí seu Lexicon Slavicum. Bohemico-Latino-Germanico-Ungaricum, I–VI. Budae 1825–1827.
 Blan. – Vincent BLANÁR, Príspevok ku štúdiu slovenských osobných a pomiestnych mien v Maďarsku. Bratislava 1950.
 Bp. – Telefonkönyv. A Matáv Előfizetői Névsora. Budapest 2002.
 Br. – Bratislavský telefónny zoznam. Bratislava 2003.
 Cell.–Bel. – Ch. CELLARIUS–M. BÉL, Liber memorialis. Posonii 1777.
 Com: OrbSens. – J. AMOS COMENIUS, Orbis sensualium pictus quadrilinguis. Leutschoviae 1685.
 Décsy: SMH – DÉCSY Gyula, Eine slowakische medizinische Handschrift aus dem 17. Jahrhundert. Budapest 1956.
 ELKS – Encyklopédia ľudovej kultúry Slovenska, 1–2. Bratislava 1995.

- Fényes: MGSz – Magyarország geographiai szótára, melyben minden város, falu és pusztá, betűrendben körülményesen leiratik. Kiadta FÉNYES Elek. I–IV. Pest 1851 (Reprint: 1–2. Budapest 1984).
- Halaga: VsIS – Východoslovenský slovník. Historicky dokumentovaný (921–1918); paralely české, slovenské ekvivalenty. Zredigoval Ondrej R. HALAGA, I. (A–O), II. (P–Ž). Košice–Prešov 2002.
- HSSJ – Historický slovník slovenského jazyka, I–V. Ved. red. Milan MAJTAN. Bratislava 1991–2000.
- ItOec. – Iter oeconomicum, Duodena Stationum, Quarum singulae in certas Digressiones distribuntur, definitum: Ac Ad Urbaria, & Inventaria diversissima Dominiorum formanda directum ... ab ... Joanne LYCZEL. Tyrnaviae 1707.
- Janč: SMS – Št. JANČOVIČ, Noví obširni mađarsko-slovenskí a slovensko-mađarskí slovník, I–II. Na Sarvaši 1848.
- Korab: Lex. – J. M. KORABINSZKY, Geographisch-historisches und Produkten-Lexikon von Ungarn, in welchem die vorzüglichsten Oerter des Landes in alphabetischer Ordnung angegeben, ihre Lage bestimmt, und mit kurzen Nachrichten, die im gesellschaftlichen Umgange angenehm und nützlich sind, vorgestellt werden. Mit einer Postkarte, durch deren Beyhilfe man sich einen vollständigen Ideal-Atlas dieses Reichs selbst entwerfen kann. Pressburg 1786.
- Kto – Kto jest kim w Polsce 1984. Informator biograficzny. Warszawa 1984.
- Latsny: Dict. – Dictionarium cognationem, seu convenientiam, linguarum: Hungaricae et Slavicae exhibens, pro nationalibus scholis Slavonicis adornatum, per D[omi]num LATSNY W[erbi] D[ivi]ni] M[agistrum] Neczpallensem (1767–1797). Vydal P. KIRÁLY: Studia Slavica Hung. 8 (1957) 80–107.
- Linde: SJP – Samuel LINDE, Słownik języka polskiego, I–VI. Warszawa 1807–1814; 2Lwów 1854–1860 (Reprint: Warszawa 1951).
- Machek: ESJČS – MACHEK V. Etymologický slovník jazyka českého a slovenského. Praha 1957.
- MES – Malá encyklopédia Slovenska. Bratislava 1987.
- NOB – Zofia ABRAMOWICZ, Lila CITKO, Leonarda DACEWICZ, Słownik historycznych nazw osobowych Białostoczczyzny (XV–XVII w.), I (A–O), II (P–Ž). Białystok 1997–1998.
- Palk: Wb. – Jiří PALKOVIČ, Böhmisŕh-deutŕch-lateinisches Wörterbuch, mit Beyfügung den Slowaken und Mähren eigenen Aufdrücke und Redensarten. Prag–Preßburg 1820–21.
- RMCsSz – KÁZMÉR Miklós, Régi magyar családnevek szótára, XIV–XVII. század. Budapest 1993.
- SBS – Slovenský biografický slovník, II (E–J). Martin 1987.
- SSJ – Slovník slovenského jazyka, I–VI. Ved. red. Štefan PECLAR. Bratislava 1959–1968.
- SSN – Slovník slovenských nářečí, I. Vedecký redaktor: Ivor RIPKA. Bratislava 1994.
- SyllVoc – Syllabus vocabulorum Grammaticae Emmanuelis ALVARI, e Societate Jesu. In vernaculas Hungaricam, et Slavonicam converforum, secundum Exemplar Viennense, paucis mutatis, nonnullis etiam additis. Tyrnaviae 1733.
- Udvari: SzMN – UDVARI István, Szlovák mezővárosok népelete Mária Terézia korában. Adatok Pozsony vármegye XVIII. századi történetéhez (Vasvári Pál Társaság Füzetei 14). Nyíregyháza 1994.
- VerbInst. – Verborum in institutione grammaticâ contentorum in Ungaricvm et Slavonicum transfatio. Secundum ordinem Alphabeticum. Tyrnaviae 1648.
- Wagner: Phras. – Fr. WAGNER, Universae phraseologiae latinae Corpus. Tyrnaviae 1750.